

Co-funded by the Erasmus+
Programme
of the European Union

Тема 6 СУЧАСНІ

ТЕНДЕНЦІЇ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ЇХНЯ РОЛЬ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Харківський національний
університет
імені В.Н. Каразіна

Національна академія
правових наук
України

Юридичний факультет
кафедра конституційного
і муніципального права

Науково-дослідний інститут
державного будівництва і
місцевого самоврядування

**МОДУЛЬ ЖАНА МОНЕ
«ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС»**

ПЛАН

- 1.Регіоналізація як важливий тренд сучасного світового і європейського розвитку.**
- 2.Підвищення ролі мегаполісів у процесах регіоналізації.**
- 3.Регіоналізація як сучасна тенденція і нова парадигма територіального устрою держав Європи.**
- 4.Регіоналізація і загрози сепаратизму в Європі.**

Види держав за ступенем розвиненості процесів регіоналізації

Регіоналізовані

Слабо
регіоналізовані

Азербайджан,
Греція, Данія,
Ірландія,
Португалія,
Франція,
Швеція

Сильно
регіоналізовані

Австрія,
Бельгія,
Іспанія, Італія,
Німеччина,
Росія,
Швейцарія

Нерегіоналізовані

Через
дрібні
розміри
території

Андорра, Кіпр,
Ліхтенштейн,
Люксембург,
Мальта,
Монако,
Сан-Марино

Через
специфічний
політичний
контекст

Болгарія,
Вірменія,
Естонія,
Ісландія,
Латвія, Литва,
Словенія,
Чорногорія

Регіоналізовані держави

Слабо регіоналізовані

регіоналізовані на територіальному рівні

Азербайджан,
Велика Британія,
Грузія,
КНР,
Молдова,
Португалія,
Сербія,
Україна
Фінляндія

регіоналізовані на рівні компетенції

Данія,
Швеція

регіоналізовані на рівні автономії

Греція,
Ірландія,
Франція

Сильно регіоналізовані

Регіоналістські

Іспанія,
Італія

Федеративні

Австрія,
Бельгія,
Німеччина,
Росія

ВИДИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ

Територіальна

Характерна для країн, де тільки частина національної території організована більш ніж в два адміністративних рівні. Поза межами тієї частини державної території, де був встановлений додатковий рівень, в інших частинах країни, регіоналізація відсутня. У підсумку створюється асиметричний територіальний устрій, коли територіальні одиниці одного рівня мають різний правовий статус

Компетенційна

Є регіоналізацією тематичного (предметного) типу, що стосується тільки одного чи кількох предметів відання, коли регіональні інституції не управляють «значною часткою державних справ». При цьому адміністративно-територіальний поділ залишається без змін

На рівні автономії

Передбачає надання більшої самостійності усім територіальним одиницям проміжного рівня, не порушуючи в цілому симетричного характеру територіального устрою унітарної держави

Регіоналістська держава

1

дуже рідкісне явище навіть у сучасному, досить строкатому з точки зору форм територіального устрою, світі

2

законодавча автономія (особливо це стосується певних «асиметричних» регіонів, таких як спеціальні регіони в Італії та деякі регіони в Іспанії)

3

дієві механізми діалогу з державою (в парламенті й через систему конференцій)

4

конституційні гарантії повноважень регіонів

Федеративна держава

1

Визнання за територіальними одиницями вищого рівня (суб'єктами федерації) обмеженої політичної самостійності

2

Наявність у суб'єктів федерації власної конституції та законодавства

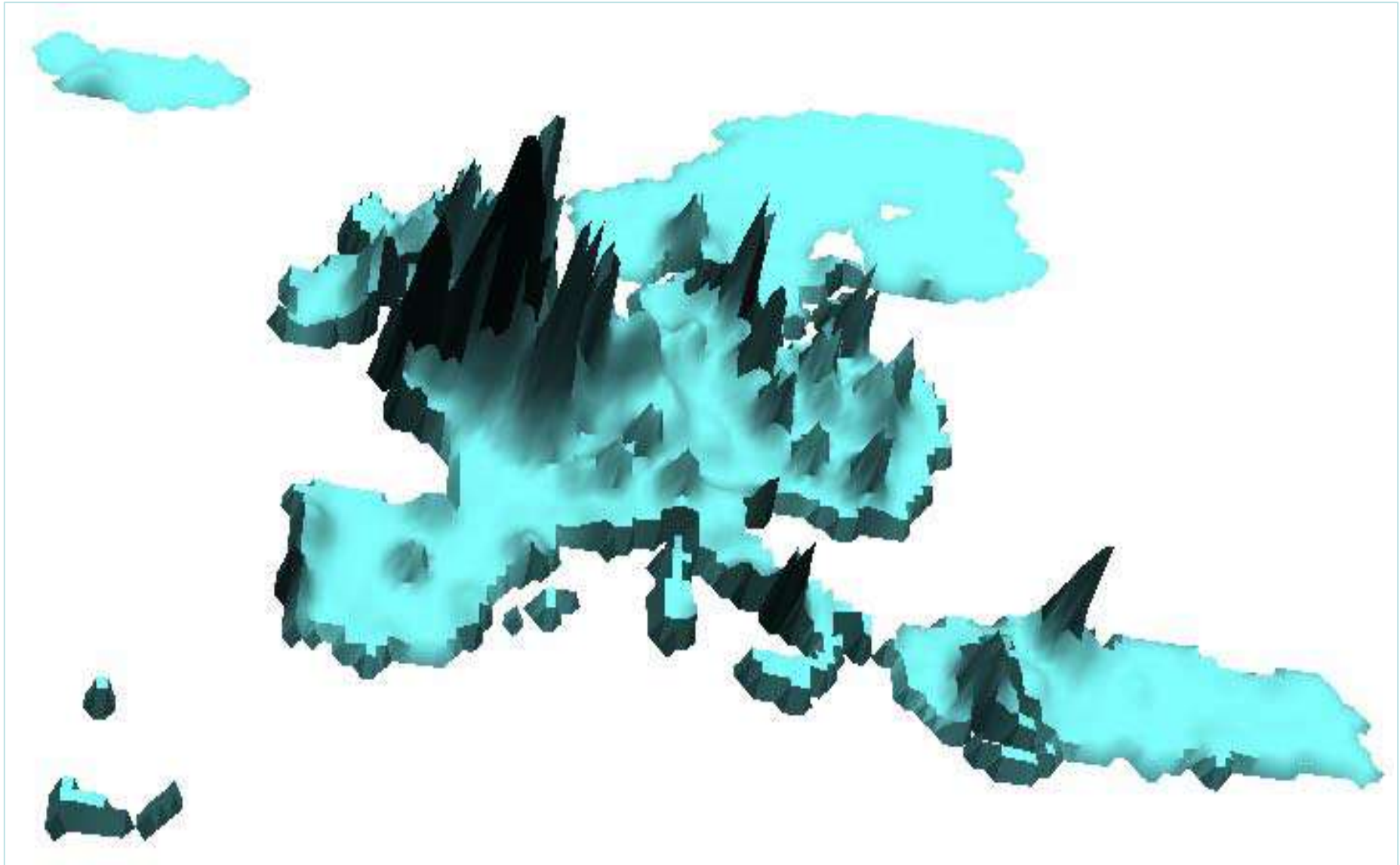
3

Двоїста система органів державної влади (федеральні органи та органи суб'єктів)

4

Трирівнева бюджетна та податкова системи (федеральний рівень, рівень суб'єктів федерації, місцевий рівень)

Густота населення на рівні TL3 (жителів на км²) в європейських країнах у 2020 році

Підвищення ролі мегаполісів у процесах регіоналізації

1

Тепер у **містах** проживає більша частина населення, ніж в будь-який попередній період в історії (ООН, 2007 р.)

2

У сучасну епоху, епоху т. зв. політичного постмодерну, відбувається зростання соціально-політичної ролі локальних суб'єктів, становлення субдержавних центрів, зокрема, **мегаполісів** як певної альтернативи державним і наддержавним інституціям

3

Процеси урбанізації спричинили серйозне підвищення ролі **крупних міст**, збільшення їх чисельності та обсягу функцій на державному й міжнародному рівні

4

Об'єднуючи важливих політичних і економічних суб'єктів суспільних мереж, найбільші міста світу стають кристалізуючим елементом глобалізації, такими собі «воротами в глобальний світ»

Фактори зростання ролі й значення мегаполісу як об'єкта і суб'єкта процесу регіоналізації

1

Постійне зростання обсягів економіки мегаполісів і її внутрішнє розгалуження збільшують їхній вплив у рамках регіону, держави, а іноді й у глобальному масштабі

2

Мегаполіси займають вкрай важливі ієрархічні командні позиції в системі просторової організації населення;

3

Мегаполіси відіграють важливу організаційну роль, яка здійснюється через сконцентровані в них адміністративні та виробничі структури

4

Відіграючи роль центрів просторової організації та маючи вигідне стратегічне положення, мегаполіси істотно впливають на існування і розвиток багатьох соціально-політичних процесів як у місці свого безпосереднього знаходження, так і за його межами

Основні періоди процесу збільшення впливу мегаполісів на сучасному, постіндустріальному, етапі розвитку

1

До кінця 1960-х рр. - збільшення передусім економічної могутності мегаполісів

2

1970-1980-ті роки - зростання транснаціональної значущості функцій, що здійснювалися мегаполісами

3

Починаючи з 1990-х років і по теперішній час - подальша диференціація та формування мереж високоспеціалізованих функцій, які об'єднують мегаполіси в складну глобальну систему, що проходить через кордони національних економічних і політичних систем

Мегаполіси, отримуючи все більш значну автономність у вирішенні соціально-політичних і економічних проблем, будують систему взаємозв'язків з іншими мегаполісами, окремими регіонами і макрорегіонами, що створює матеріальні й організаційно-інституційні механізми протікання національних і світових процесів

Найбільші міста надають політичним, економічним і соціальним агентам різних ієрархічних ступенів локальний територіальний простір, що характеризується високим рівнем інтеграції до системи транснаціональних відносин, де вкрай багаторівневий і різноманітний процес глобалізації здійснюється в конкретних видах і формах

Розміщення на території мегаполісів штаб-квартир ТНК і міжнародних економічних організацій дозволило їм сконцентрувати функції управління транснаціональними потоками товарів, капіталу, інформації

The picture can't be displayed.

Концентрація на території великих міст урядових установ, штаб-квартир ключових міжнародних економічних і політичних організацій забезпечила їм позиції адміністративно-політичних центрів як національного, так і наднаціонального значення, в яких найбільш яскраво проявляються ключові тенденції національної та світової політики, формуються умови для просторового та інституційного забезпечення політичної взаємодії

Глобалізація, котра веде до підвищення ролі місцевого, субнаціонального рівня і відображає прагнення локальних територіальних спільнот до виходу на міжнародну арену, отримала назву **глокалізації**

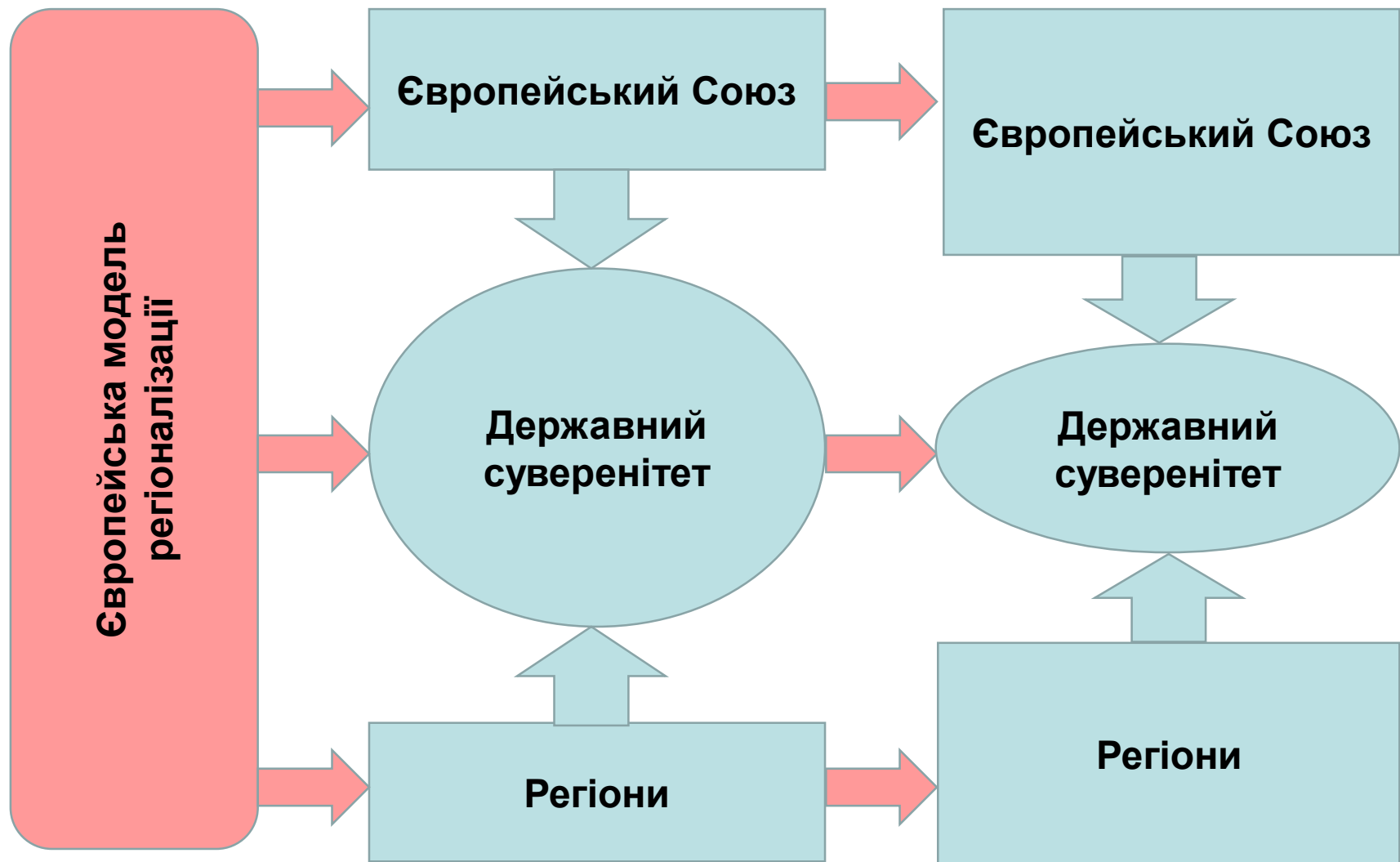
SMARTER
UNIVERSALIZING
DATA
TENDENCIES
GOODS
INFORMATION
GLOBAL & LOCAL

Водночас йдеться про надання значних політичних повноважень організованим у просторі соціальним спільнотам з метою уникнення відділення й автономізації тих міст, які вже виграють від участі в світовій економіці й політиці або ж, навпаки, відчують виключеними з цих процесів

Сутність європейського регіоналізму – поступовий перехід від наднаціонального об'єднання до Європи регіонів, тобто інтеграція за формулою «Європи регіонів», метою якої є об'єднання партнерів із різними інтересами та можливостями

Ключовий елемент процесу європейського регіоналізму полягає в євроінтеграції, в підтримці з боку загальноєвропейського врядування регіональної політики в державах-членах Євросоюзу

Європейська «модель» регіоналізації розвивається у двох пересічних площинах одночасно: розмивання державного суверенітету відбувається «зверху», що породжує той самий процес, але за напрямом «знизу» – від субнаціональних акторів

Регіоналізація і загрози сепаратизму в Європі

«Сепаратизм - це політичний рух, який націлений на звільнення в тій чи іншій мірі від держави, в межі якої вкладена національна чи регіональна спільнота, котра прагне до створення власної незалежної держави, і який живиться прагненнями регіонів до «безболісного» утворення нових держав через неповагу з боку центру до регіональних націй та усвідомлення себе «фінансовим донором» для інших регіонів та державної влади» (П. Ланглуа)

Історично «сепаратистами» називали в XVI-XVII століттях пуритан, англійських протестантів – нонконформістів і дисидентів, послідовників ідей кальвінізму, котрі протиставили себе офіційній церкві

Пуританізм став ідеологією Англійської революції 1640-1649 років

На початку XXI століття з проблемами сепаратизму тією чи іншою мірою стикнулася більшість держав-членів ЄС

У цей період отримали розвиток прагнення до самовизначення таких регіонів, як Шотландія (46% за відокремлення від Великої Британії), Каталонія (90,09 % за відокремлення від Іспанії), Венето (89% за відокремлення від Італії) та інші, що стало підґрунтям для обговорення перспектив утворення нових держав на теренах Європи

**На сьогодні
в Західній
та Південній
Європі
налічується
близько
десяти
вогнищ
сепаратизму**

Розпад багатонаціональних держав Східної Європи відбувся на початку 1990-х років

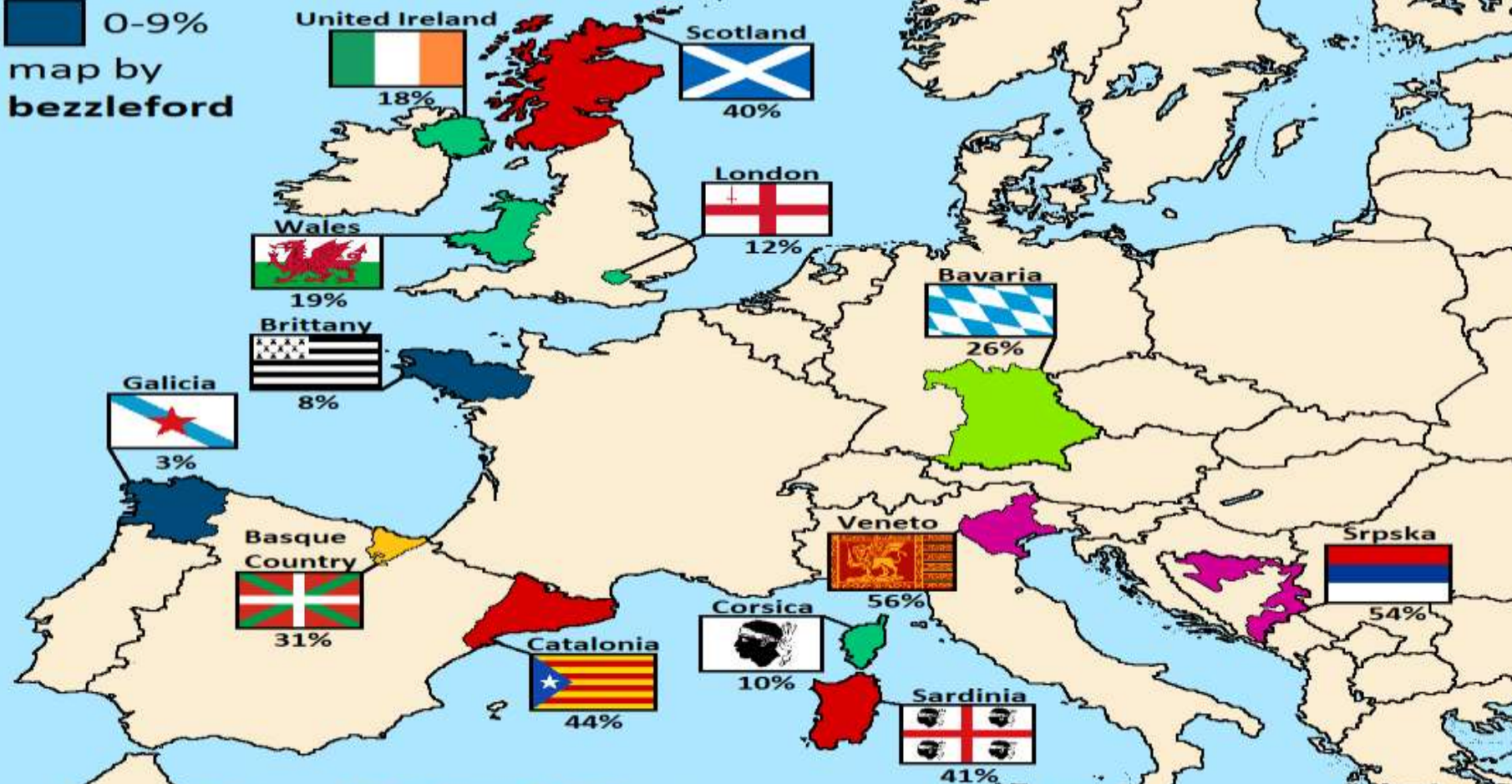
І якщо Чехословаччина розпалася на дві держави в цілком мирний спосіб, внаслідок так званого «оксамитового розлучення» («velvet divorce»), то розпад Югославії був прикладом радикального, неконтрольованого й кривавого конфлікту: первинний конфлікт між Сербією, з одного боку, та Словенією й Хорватією – з іншого, знайшов вираження у війні в Хорватії (1991 р.), потім у Боснії та Герцеговині (1992 р.), військових діях у Косово (1988 р.), бомбардуваннях Сербії, а потім поширенні збройного конфлікту на Македонію

Separatism in Europe

Percent in favour of independence

map by
bezzleford

Європейські регіони, які виборюють свою незалежність (Журнал «Independent», 2 жовтня 2017 р.)

Source: Mauldin Economics, Geopolitical Futures, Zero Hedge

<https://www.independent.co.uk/news/world/politics/map-european-regions-fighting-independence-vote-europe-countries-state-a7979051.html>

Література:

1. Богатырева О. Н. Европейские модели регионализма: учебное пособие. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2018. 171 с.
2. Валиева К. А. Политическая проекция глобализации в европейском пространстве. *Век глобализации*. 2009. №1.
3. Прохоренко И. Л. Европейская интеграция и проблема сепаратизма в государствах – членах Европейского Союза. Москва: ИМЭМО РАН, 2018. 93с.
4. Рудницкая А. П., Глинник Ю. А. Процессы регионализации в странах Европейского Союза: вызовы и тенденции. *PolitBook*. 2016. № 1. С. 92-107.
5. Смищенко Р. С. Регионализм и модели регионализации в сравнительной перспективе. *Известия Алтайского государственного университета*. 2011. № 4-2.
6. Чуб А. А. Анализ опыта Евросоюза в сфере управления процессами регионализации. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*. 2009. № 4 (37). С. 9-82.
7. Основные направления развития процесса регионализации в государствах-членах Совета Европы: резолюция Конгресса местных и региональных властей Европы CPR/2015(29)2PROV. URL: <https://rm.coe.int/168071ac11>.